

11. Rádióközlemény (magnószalagról)

Amíg játszottunk, egy rádióközlemény érkezett. Hallgassuk meg!

„Örömmel értesítjük Füstország minden lakóját, hogy több napi megfeszített keresés eredményeképpen Füst Ferkó, 3. b osztályos füstfiú egészségben, épségben megkerült. Kérjük a szüleit, mielőbb jelentkezzenek a rendőrkapitányságon!”

12. Interjú

Ez nagyszerű hír. Játsszuk el, milyen gondolatokkal, érzésekkel indulnak a szülők Ferkóért (lányok az anyuka, fiúk az apuka szerepében)!

A tanár riporterként szerepbe lép (kissé provokál):

- Hogyan fogadták a hírt, hogy gyermekük világgá ment?
- Tudtak-e a rossz osztályzatairól?
- Szokott-e büntetést kapni?
- Mit terveznek, hogyan fogadják Ferkót? stb.

Az interjú után a tanár kilép a szerepből.

13. Szerep a falon (csak utalás szinten)

Ferkó hazaérkezett: gondolkodjatok el azon, hogyan változik meg az élete, hogyan alakulnak a jellemvonásai a történetek után!

14. A játék lezárása – reflexió

Hazaérkezett Ferkó. A szobájában ül. A történetekről gondolkodik. Az általad választott maszk mögé bújva mondd el, mit érez Ferkó ebben a pillanatban! (A tanár is reflektálhat, ha szükségesnek érzi...)

kritika

Úgy véljük, hogy a drámapedagógiai szakmává válásához, a szakmaisághoz hozzátartozik, hogy a nyilvánosságnak kitett munkáinkról kritikák szülessenek. Eddig csak könyvekről, illetve egyéb publikációkról esett szó Lapról lapra rovatunkban. Most néhány TIE-előadás mellett bemutató drámaórákról szóló írásokat közlünk – fiatal kollégák tollából.

A kritika célja nem a „csendes tudomásulvétel”, ha az írás szakmai vitát vált ki, talán nagyobb a haszna – véli a felelős szerkesztő. Éppen ezért örömmel adna helyet a következő számban az „érintettek” válaszainak. Már csak azért is, mivel az 1999. évi különszámunk – terveink szerint – „kritikai kiadás” lesz.

József és testvérei

– komplex foglalkozás –

A novemberi drámapedagógiai hétvége sok érdeklődőt vonzó eseményei közül az egyik volt az az előadás és drámafoglalkozás, amelyet a KÁVA Színházi Nevelési Csoport tartott József és testvérei címmel. A látottak bemutató foglalkozás jellegük miatt nem biztos, hogy hűen tudták tükrözni a csoport munkáját, de biztosan jó megközelítési lehetőséget adnak, és bepillantást engednek egy sokak számára ismeretlen problémamegközelítési és -megoldási módszerbe.

A drámafoglalkozást a KÁVA csoport tagjai tartották számukra ismeretlen felső tagozatos diákok közreműködésével. A bemutató négy részből állt. Először a gyerekek a József és testvérei című előadást nézték meg, majd a színészekkel közösen megbeszélték a látottakat. Ezt kiscsoportos foglalkozások követték, ezután pedig a csoportok beszámoltak munkájukról a többieknek.

A bibliai történet bemutatása jól felépített, élvezhető és színvonalas volt. A színészek minden technikai eszköz nélkül, pusztán a színészi játékra, néhány jelmezre és kellékre támaszkodva adták elő a történetet. Az előadás dramaturgiája az eredeti szöveget jól követte, bár a mellékszálak és az epizódok kimaradtak. A csomópontokat, kiélezett helyzeteket megfelelően kiemelték. Az előadás nagyon szövegcentrikus volt, alig szerepelt látványelem. Mindez a kiválasztott tanulók életkori sajátosságainak tökéletesen megfelelt, és megfelelő kiindulópontot szolgáltatott a következő munkához.

Ezt követte a látottak közös megbeszélése. Itt már megszűnt a színpadszerűség, a szereplők is és a gyerekek is a földre ültek. Az elején a felnőttek felajánlották a tegeződést, ez is oldotta a feszültséget, majd bemutatkozás következett. Ez a megbeszélés fontos és értékes része volt a munkának. Tisztázni kellett, értették-e a történetet, világos volt-e a sok szerepváltás, illetve az, hogy miért kellett eltérni az eredeti történettől. A diákok nagyon jó megfigyelőnek bizonyultak. Valószínűleg szándékosan történt, hogy a megbeszélés során nem esett szó a szereplők indítékairól, sem a jellemükről. Majd a foglalkozás fő témájára, az erőszak kérdésére tértek rá. Kiemelték a történetből az erőszakos pillanatokot, különválasztva a fizikait a lelki erőszaktól.

Már ennél a munkaformánál is feltűnő volt, hogy néhány tanuló aktivitását, túlzott szereplési vágyát nem sikerült jó irányba terelni, csak háttérbe szorítani.

Miután meghatározták a feladatot (egy elképzelt közösség életéből kell eljátszani egy erőszakos eseményt), a kiscsoportos foglalkozások következtek egy-egy szereplő vezetésével. Ez a munkaforma rengeteg problémát vetett fel. Nem volt megfelelő a csoportokban a nemek aránya, mert a barátok együtt maradtak. Túl kevés volt az idő a foglalkozásra (30 perc) – ez valószínűleg a bemutató jellegéből adódott. Az általam megnézett kiscsoportos foglalkozás helyszíne nagyon barátságatlan, rideg, ingerszegény helyiség volt, kényelmetlen és sötét. Az egész beszélgetés nagyon fegyelmezetlenül zajlott, a csoportvezető minden igyekezete ellenére. Az itt folyó munka során szinte végig csak beszélgetés folyt, szerepbe lépés, drámajáték alig. Ez a rész alig különbözött egy megszokott, bár laza tanórától.

A legtöbb időt annak az eldöntése vette el, hogy a tanulók milyen közösség tagjait játsszák el. Szerintem a sok használható ötlet közül sikerült kiválasztani a legkevésbé eljátszhatót (számítógépes szakemberek). Ehhez mozgásélmény egyáltalán nem társul, és az elképzelt világ is idegen volt néhány gyereknek, még inkább a csoportvezetőnek. Sok időt rabolt el például egyes számítástechnikai fogalmak tisztázása. Ezek után meghatározták a szereplők viszonyait és az erőszakos tett fajtáját.

A tanár írta a gyerekek javaslatait, és megpróbált mindnek a végére járni, ezzel is sok idő elment.

A kiscsoportos munka során a következő dramatikus tevékenységek történtek: tablókészítés arról, ahogyan a számítógépes szakemberek dolgoznak. Ez állóképek is alig alkalmas téma. Némajáték: eljátszották, ahogyan valaki megpillant a monitoron egy számára kellemetlen üzenetet. Ez sem túl hálás, hiszen inkább megmutatni lehet, átélni alig. Megszólaltatták a szereplő gondolatait, miközben ezt az üzenetet olvassa. Majd szöveges improvizáció következett a megszarolt és a zsaroló közt. Ezt ketten végezték (egyik a tanár), a többiek csak nézték. A legvégén megbeszélték, milyen befejezése lehet a történetnek. Itt számtalan, nagyon jó és eredeti megoldás elhangzott. Az egész foglalkozás során nagyon kevés lehetőség volt a játékra és a szerepbe lépésre. A tanár sem szerepből irányította a munkát. Az egész bemutatonak ez a része lehetett volna a legintenzívebb, de a szorító idő, a fegyelmezetlenség és néhány tanuló passzivitása nem tette ezt lehetővé. A munka feszült légkörét az is okozta, hogy a résztvevők tudták, nekik fél óra múlva valamilyen nézhető eredményt kell mutatniuk a többieknek. Bár az időt végig kihasználták, sőt túl is lépték, a diákok még így is bizonytalanul távoztak, mert nem találták ki teljesen a bemutatandó jeleneteket.

Legvégül a csoportos tevékenységek tapasztalatainak összegzése történt. Mindegyik csoport esetében jellemző volt a túl sok tanári szereplés, a tanulók szinte végig passzívok maradtak. Ugyanazok az eljárások jöttek elő minden esetben, tehát a tablókészítés, gondolatok megjelenítése, némajáték és párbeszéd improvizáció. Ez lehet véletlen, de azok számára, akik most láttak először ilyen foglalkozást, egy kicsit szegényesnek tűnhetett a kelléktár. A három közül csak az egyik csoport történetében szerepeltek diákkorúak, és hétköznapi eset egyiknél sem fordult elő. Valódi fizikai agressziót egyik csoport sem mutatott, és egyikük sem jutott el az általa kitalált történet lezárásáig.

A látottak után felmerülhet a kérdés: mi volt a szerepe a foglalkozásban Józsefnek és testvéreinek? Hiszen a megbeszélés után végleg elkanyarodtak a történettől. Az erőszak témájához miért ezt a történetet választották, vagy a történetből miért éppen az erőszak motívumát emelték ki? Behelyezhető-e ez a foglalkozás iskolai keretbe, vagy megmarad kivételes alkalomnak néhány szerencsés diák számára? Elkerülhető-e az itt megfigyelt túlzott verbalizmus? Van-e lehetőség arra, hogy minden tanulót bevonjanak a munkába, ne tudjon senki passzív maradni?

Valószínűleg a problémákat elsősorban a drámafoglalkozás bemutató jellege okozta. Ez a munka nem tűr közönséget, s szűk időkorlátokat, és nem merülhet fel igényként, hogy élvezhető, kerek történetek jöjjenek

létre rövid idő alatt. A látottakból is kiderült, hogy a csoport tevékenységével nagyon jól hat a tanulókra, az oktatásban ritkán tapasztalt élményekhez juttatja őket, képes viszonyulásaikat megváltoztatni. A bemutató első két része (az előadás és annak megbeszélése) közönség előtt is nagyon jól sikerült, a befejező rész hiányosságai pedig elsősorban a nem megfelelő körülmények számlájára írhatók.

Nagy Gábor

Az Álomcsapat

(foglalkozáselemzés)

A SZÍNHÁZ-DRÁMA-NEVELÉS című program keretében láthattuk 1998. november 21-én az Álomcsapat című többtanáros (Horváth Éva, Vatai Éva, Zalay Szabolcs) drámafoglalkozást.

Úgy gondolom, a foglalkozás elemzése több tanulsággal is szolgálhat – résztvevőknek, nézőknek egyaránt. Az elemzés előtt azonban – melyhez Jonathan Neelands szempontrendszerét használtam fel – talán nem árt felfrissíteni a drámafoglalkozás menetét.

A cselekmény röviden: a gyerekeknek (13-14 éves tanulók) egy vízilabdacsapatot kellett eljátszaniuk (különös tekintettel a csapat mindennapi problémáira), miközben két „újságíró” saját céljaik érdekében (karrierépítés?) megpróbálta ezt a csapatot manipulálni. A két fél (az újságírók, azaz két tanár, és csapat, azaz gyerekek) közti kapcsolódást a harmadik tanár biztosította, aki végig kívül állt az eseményeken, talán nevezhetnénk őt játékmesternek az azonosítás megkönnyítésére.

Különböző dramatikus tevékenységformák (Gavin Bolton: A tanítási dráma elmélete) ötvöződtek az óra során. A legelején (1. fázis) „A” típusú gyakorlatokat láthattunk – „szigetek”, (a játékmester papírlapokat terít a földre – ezek a szigetek –, melyekre a gyerekeknek rá kell lépniük, miközben a tanár megpróbálja kihúzni a lábuk alól. Az a lényeg tehát, hogy egymásba kapaszkodva minél kisebb helyen elférjen az egész társaság), „kereszt” (kereszt alakba áll be a csapat, az egyik végen álló gyerek elkezd egy mozdulatot, amit a többiek egyenként megismételnek, s így végigfut a keresztben egy hullámmozgás), légzőgyakorlat – melyek tehát nem kapcsolódnak a történethez, céljuk a bemelegítés, ráhangolás, együttműködés megalapozása. Erre a relatíve sok gyakorlatra azért volt/lehetett szükség, mert a csoporttagok nem ismerték még egymást. A 2. fázisban a kívülálló tanárnő megadta a drámai kontextust a gyerekeknek: egy híres vízilabdacsapat vagytok 2004-ben – talán valahol Budapesten. (A kontextus megadása Bolton felosztásában a dramatikus játékokban: „B” típusú tevékenységben szükséges feltétel.) A témaválasztás oka sajnos nem derült ki számomra (a foglalkozásvezetők erre külön nem tértek ki, pedig elvárható lett volna), így aztán nem tudom eldönteni, hogy téma és osztály mennyire felelt meg egymásnak, a feladat mennyire volt erre az osztályra szabva. De a gyerekek reakcióit, és a helyzet mesterséges voltát figyelembe véve arra következtethetünk, hogy semennyire. Az osztály ottléte néha mintha kifejezetten zavarta volna a tanárokat gondosan eltervezett foglalkozásuk megvalósításában. A 3. fázisban a két újságíróval ismerkedhettünk meg. Színházi jellegű előadásukból kiderült, hogy kezdő sportújságírók, készítettek egy vizsgafilmet a vízilabdacsapatról, hivatali esküjük letétele után pedig a „Csúcso” szerkesztőségében kaptak munkát. A következő (4.) fázisban a gyerekeknek ténylegesen szerepbe kellett lépniük. Körbeültek, mindenki bemutatkozott, elmondta, hogy miért választotta ezt a sportot, s hogy ő személy szerint miben jó és miben kevésbé. A két újságíró ugyanígy beszélhetett szerepbeli magáról. Majd egy névtanulós játék következett, mely érzésem szerint nem volt indokolt (a nevekre később nem volt szükség), és nem is sikerült túl jól, mert a játékvezető a fázis elején elfelejtette figyelmeztetni a gyerekeket társaik nevének megjegyzésére, pedig a szándékos figyelem nagyon fontos az ilyen névtanulós játékoknál (is). Az 5. fázisban „kinek van kedve?” alapon a tanárnő három csoportra bontotta a csapatot: egy-egy, a csapat életében fontos jelenetet kellett bemutatniuk – hanggal és képpel, csak képpel, illetve csak hanggal. Másrészt elő kellett adniuk egy-egy konfliktusos helyzetet is. (Fontos, hogy a tanárok itt beléptek segíteni a csoportoknak.) Ezután (6. fázis) az újságírók elbúcsúztak a csapattól készítve róluk emlékül egy fényképet (ez a kép valóban elkészült). A búcsúzásjelenet csúnya törést okoz a foglalkozás menetében – ezt vagy ki kellett volna hagyni vagy itt befejezni a játékot. Nézőként az volt az érzésem, hogy ennek a jelenetnek az volt az egyetlen funkciója, hogy az a fénykép elkészülhessen. A 7. fázisban váratlanul felmerült egy probléma: a Nemzeti Sport cikket közölte a csapatról, melyben doppingszer használatával vádolja egy neves